

RELAȚIILE DEFICITARE ÎN ADOLESCENȚĂ. COMPORTAMENTUL OPOZIȚIONAL, DEVIANȚĂ ȘI DELINCVENȚĂ

Prof. univ. dr. Elena Stănculescu

Teorii explicative

- **Teorii psihologice** – apariție problemelor de comportament (atitudini ostile, reacții rebele intense, comportament sfidător, opozițional, tulburări de comportament) se explică prin intermediul anumitor aspecte intrapsihice
- **Teorii sociologice**
  - ❑ Teoria învățării sociale
  - ❑ Teoria controlului social
  - ❑ Teoria etichetării

Factori psihici

- Temperament dificil – dificultatea controlului impulsului și amânării gratificării
- Particularități neuro-fiziologice – imaturitatea neuronală la nivelul cortexului prefrontal și nucleului amigdalian – dificultăți în luarea deciziilor și gestionarea emoțiilor
- Stima de sine scăzută
- Nevoi de afiliere și acceptare insuficient satisfăcute
- Stare identitară confuză

Factori sociali

- Relațiile parentale/mediul familial
- Relațiile în fratrie
- Relațiile cu congenerii, colegii
- Influența mediului școlar

Rolul parental – calitatea relațiilor dintre adolescenți și părinți

- Mediile dizarmonice, familiile cu un climat apăsător, dominat de conflicte și absența suportului constituie un factor de risc pentru apariția devianței comportamentale
- Suportul emoțional parental (perceput de adolescenți) este corelat negativ cu angajarea în comportamente autodistructive (consumul de substanțe) și antisociale/deviante

-

- Liceenii care se înscriu în categoria celor cu risc ridicat, de cele mai multe ori au avut probleme de comportament și în copilărie – părinții nu au creat o bază consistentă, securizantă pentru dezvoltarea psihosocială normală

- Adolescenții care simt că au un statut marginal, prea puțin confort, siguranță și autonomie în relațiile cu părinții sau alte persoane semnificative, precum și un sentiment scăzut al controlabilității propriei vieți se vor orienta din ce în ce mai mult către medii care le satisfac astfel de nevoi – de apartenență, acceptare, respect, comunicare și afirmare.
- Evident că vor avea un risc mai mare pe termen lung pentru a se confrunta cu probleme de adaptare sau chiar tulburări psihice (sociopatie, etc)

Diferențe de gen

- Adolescente cu probleme de comportament au mai multe conflicte (decât băieții) în relația cu părinții și în special în diada mamă-fiică

Influența fraților mai mari

- Cei care au frați mai mari cu manifestări comportamentale neadecvate, vor avea tendința să preia modelul acestora. Este binecunoscuta dorința acestora de aprobare din partea fraților mai mari. Aceasta este una din explicațiile participării în activități indezirabile sau chiar antisociale în cazul în care frații mai mari s-au înscris într-un traseu deviant
- Este vorba despre o modelare comportamentală negativă în fratrie,
- De subliniat că acest fenomen are o probabilitate mai mare atunci când frații sunt de vârste apropiate și au o relație afectivă apropiată

Influența congenerilor, prietenilor

- Adolescenții care nu sunt acceptați de colegi vor avea un risc (vulnerabilitate) mai mare de a se împrieteni cu cei care au probleme de comportament sau care s-au înscris deja în sfera devianței

Influența școlii

- S-a observat că liceele în care există un climat pozitiv și cadrele didactice sunt angajate afectiv în ceea ce fac (*teacher affective engagement*) riscul manifestării de comportamente opoziționale, sfidătoare, agresive este mai scăzut
- Profesorii vor evita etichetarea, nu vor crea joc psihologic (care reflectă lupta pentru putere), vor gestiona corect situațiile în care adolescenții se manifestă neadecvat (opozițional, agresiv), folosind disciplinarea inductivă

Implicații educaționale

- Dacă adolescenții beneficiază de o bază sigură (relații suportive, satisfacerea nevoii adolescenților de a fi ascultați, de a controla treptat anumite aspecte ale vieții lor și nu hipercontrol parental), atunci ei se vor desprinde de relațiile de dependență parentală și vor putea să funcționeze psihic independent – se vor adapta mai ușor la rolurile viitoare

- Părinții și profesorii să transforme situațiile/întâlnirile conflictuale în oportunități de dezvoltare a capacității adolescenților de a gestiona frustrarea, iritabilitatea, irascibilitatea, precum și a abilităților de rezolvare de probleme (*problem solving social*)

- Influența adulților asupra dezvoltării capacității adolescenților de integrare a emoțiilor în comportamentul social sau în interacțiunea cu ceilalți (reflectarea corectă a propriilor emoții/nevoi și luarea în considerare a emoțiilor celor cu care intră în contact)

- Adulții trebuie să conștientizeze că manifestările comportamentale neadecvate au întotdeauna o cauză – vezi ipoteza frustrare-agresivitate; tendința de a atrage atenția asupra propriei suferințe emoționale sau lipsei de comunicare, înțelegere, etc
- Descoperirea cauzei favorizează rezolvarea pe moment a conflictului

- Pe termen lung este de dorit să fie stimulată inducerea de comportamente substitutive pentru cele neadecvate; îmbunătățirea percepției de sine și valorizării de sine într-o direcție acceptabilă social; descoperirea și canalizarea calităților adolescenților pentru a-li dezvolta abilități, competențe care le-ar permite să depășească rolul negativ în care s-au blocat

- Dincolo de atitudinile suportive de la liceu și din familie, adolescenții cu tulburări de comportament beneficiază de ajutorul specializat.
- Eficiente în astfel de situații s-au dovedit a fi intervențiile bazate pe: artterapie, dramaterapie, terapie experiențială, terapie cognitiv-comportamentală, terapie ocupațională.

- Vezi eficiența programului american *Scared Straight*
- În cadrul acestuia se acordă importanța sensibilizării adolescenților cu comportament deviant față de consecințele pe termen lung prin contactul direct (o întâlnire de câteva ore, mediata bineînțeles de psiholog și asistent social) cu cei care au ajuns în spatele gratiilor (adolescenți între 12 și 18 ani)

- Cu cât adolescenții respectivi se vor înțelege mai bine pe ei înșiși și vor avea cu ce să umple vidul interior generat de experiențe traumatizante sau carențele educaționale, că atât mai puțin vor simți nevoia să evadeze prin comportamente autodistructive, deviante sau intrarea în grupuri de delincvenți
- *Acest lucru depinde foarte de mult de prezența în jurul lor a unor adulți cărora într-adevăr să le pese și să fie convinși că pot fi construite punți de legătură*